

TIDSSKRIFT FOR PRAKTISK TEOLOGI

NORDIC JOURNAL OF PRACTICAL THEOLOGY

ÅRGANG 41 NR. 2 (2024) S. 1-4

DOI 10.48626/TPT.V41I2.5573

Leder

Praktisk teologi i møte med natur- og klimakrise

Natur- og klimaspørsmål er ikke i vinden. Nyhetsbildet byr riktignok på stadige oppslag om stormer, flom og urovekkende forskningsfunn. Når det kommer til folks praktiske og politiske engasjement, ser det likevel ut til å være de nære ting som gjelder. Vi trenger ikke gå til det amerikanske valget nylig for å gjøre slike observasjoner. I oktober 2024 presenterte analysebyrået Kantar sitt årlige klimabarometer som viser at klimaengasjementet i den norske befolkningen er fallende i alle aldersgrupper. Mens klimaengasjementet var en toppsak for få år siden, ligger det nå på femteplass i rekken av utfordringer nordmenn mener landet står overfor. Økonomi, kriminalitet og helse spørsmål bekymrer mer. Analysebyrået spør seg om det er en resignasjon som brer om seg. Hvilke følger bør situasjonen få for det teologiske arbeidet?

Klimakrisen utfordrer menneskeheten eksistensielt, om vi liker å forholde oss til det eller ikke. Teologer og kirkeledere har lenge sett et ansvar. Den første norske bispeuttalelsen om «Forurensing av natur og folkeliv» ble gitt allerede i 1969. En uro for skaperverket sto på Kirkenes Verdensråds sakskart i 1983. Senere har det kirkelige og teologiske engasjementet for øko- og klimateologi vært i betydelig utvikling og representerer et eget forskningsfelt internasjonalt, synliggjort blant annet med utgivelsen av T&T Clark «Handbook of Christian Theology and Climate Change» i 2019. I Norge ble den første økoteologien utgitt av Roald E. Kristiansen i 1993. Senere har blant andre Tom Sverre Tomren, Jan-Olav Henriksen, Marius Timmann Mjaaland levert en rekke bidrag til norsk fagmiljø, mens Marion Grau har vært en markert bidragsyter med tyngdepunktet internasjonalt. Og, slik Roald Kristiansen hentet inspirasjon fra den samiske spiritualiteten i 1993, er urfolksperspektiver utviklet videre av Tore Johnsen, Lovisa Mienna Sjøberg og Marion Grau. Også i våre naboland har det vært engasjerte teologer

med et tydelig klimaengasjement, som Petra Carlsson Redell, Sigurd Bergmann og Michael Nausner i Sverige og Ole Jensen, Niels Henrik Gregersen og Johanne Stubbe Teglbjærg Kristensen blant flere i Danmark. De siste årene er det etablert et «Nordisk teologisk nettverk for klima og religion» som for tiden arbeider med en utgivelse av «Nordic Handbook of Climate and Religion». Det er med andre ord mye arbeid som legges ned, ikke minst med å levere teologiske begrunnelser og tenkemåter som berører vårt forhold til natur, skaperverk og de menneskeskapte krisene verden står overfor.

På det praktisk-teologiske feltet har det også skjedd en del internasjonalt. For eksempel var «Practical Wisdom on the Living Web of the Anthropocene» hovedtema da det internasjonale praktisk-teologiske nettverket *International Academy of Practical Theology* møttes i fjor. Imidlertid er det et noe mindre utforsket tema innenfor norsk og nordisk praktisk teologi. Motivasjonen for dette temanummeret er dermed å gi et aktuelt praktisk teologisk bidrag i møte med dagens natur- og klimakrise. For å hjelpe oss med det, har vi invitert kolleger som er engasjert av spørsmålene, til å levere sine bidrag. Noen av disse er mer utforskende. Andre har et tydeligere normativt anliggende.

Blant de fagfellevurderte artiklene i nummeret setter den første søkelyset på følelsene. Gry Stålsett er religionspsykolog og viser til nyere forskning på følelser som angst, sorg og apati i møte med klimakrisen. Det komplekse følelsesmønsteret gir nye utfordringer for sjelesorgen, både i forståelsen av og møtet med sorgprosesser. Hun utforsker begrepene *emosjonell granularitet* om emosjoners konstruksjon og begrepet *resonans* om en meningsfull forbindelse til verden, og viser hvordan de kan anvendes som verktøy i utviklingen av emosjonell styrke og eksistensielt engasjement i møte med de følelsesmessige og åndelige utfordringene som klimakrisen skaper.

Ninna Edgardh er prest i Svenska kyrkan og emeritert professor i ekklesiologi og diakoni. Hun reflekterer empirisk omkring lokalmenigheten som ressurs på bakgrunn av et engasjement i egen lokalmenighet. Utgangspunktet er et femårig «omstillingsakademi» der hun selv sto sentralt. Metodisk er hun inspirert av «aktionsforskning med autoetnografisk karakter» når hun beskriver hvordan gruppen har arbeidet og hvilken styrke som ligger i den teologiseringen som finner sted i menigheten lokalt. Prosessene i gruppen har blant annet ført til en fornyet forståelse både av sammenheng og skille mellom de individuelle og samfunnsmessige tilnærminger til problemene, berettigelsen av visse tradisjonskritiske perspektiv, behovet for fornyelse av menighetens bønne- og gudstjenestepraktis og av et «församlingsbegrepp» som omfatter alt levende.

Carl Petter Opsahl er liturgiker og musiker og gir et bidrag til det kan kaller «aktivistisk økoliturgikk». Han tar utgangspunkt i to rituelle uttrykk, det ene er «Livstreet» som er altertavlen i Voksen kirke i Oslo, og det andre er en «Sørgemarsj for naturtap» som var en markering i regi av Extinction Rebellion i 2021. Han gir sine beskrivelser, dels som analytisk betrakter, dels som aktiv deltaker. Ved hjelp av det han betegner som en økoliturgisk analyse, undersøker han disse liturgiske uttrykkene. På hver sin måte viser de hvordan «kirkens arkiv» av symboler, ritualer, tekster og sakramenter kan omdannes til et «repertoar» i spenningsfeltet mellom kontemplasjon og aktivisme.

Utgaven inneholder også noen engelsk-språklige bidrag. Det ene er av Lisa E. Dahill som er prest og professor med spiritualitet, økologi og Bonhoefferforskning som to spesialfelt. Hun analyserer liturgier i Den evangelisk lutherske kirke i USA og deres syndsbekjennelser i møte økokrisen. Hun peker på utfordringen med generelle, kollektive syndsbekjennelser samtidig som man opprettholder et «Business as usual» på det praktiske og politiske planet. På bakgrunn av sine mangeårige studier av Dietrich Bonhoeffers teologi advarer hun mot «den billige nåden» og etterlyser et rikere liturgisk repertoar på området.

Utgaven bringer også to ikke fagfelleverderte teologiske essays til tematikken. Det ene er av Cynthia Moe-Lobeda, en amerikansk og internasjonalt markert luthersk teolog og etiker. Hun reiser det plagsomme spørsmålet om hvorfor vi i det privilegerte Nord ikke makter å forholde oss til konsekvensene av våre klimaødeleggende livsvalg og systemer. Hennes analyse tar utgangspunkt i begrepene om «strukturell ondskap/synd» og den lutherske syndsforståelsen av være «innkrøkt i seg selv». Det onde og gode er ofte så sammenvevd i vår eksistens at vår evne til å utøve strukturell ondskap kamufleres som nødvendige livsgoder. Samtidig gir troen og religionene en kraft til frigjøring fra innkrøket og moralsk blindhet.

Rolv Nøtvik Jakobsen er prest og homiletiker og spør hvordan evangeliet kan formidles på en sakssvarende måte i folkekirken når fremtiden er truet. Som en strategi i møte med avmakt og fremmedgjøring retter han oppmerksomheten mot rikdommen i Bibelens «kroppslige» bilder og erfaringer. I stedet for å anvende det kroppslige som illustrasjoner på det åndelige, oppfordrer han til en nærhet til det skapte. I stedet for å slite folk ut ved å spille på dårlig samvittighet og angst, bør forkynnelsen motivere til bærekraftige liv ved å fremkalle lysten til å gjøre gode. Det kan handle om å se hvordan naturen er vakker og rik, hvordan mennesket er innvevd i skaperverket og hvordan det også finnes en dag for å hvile.

Det siste climateologiske bidraget er Marion Graus intervju med prest og klimaaktivist Ellen Hageman. Hageman har vært aktiv i bevegelsen Extinction Rebellion og forteller om bakgrunnen når hun har brukt liturgiske virkemidler

som vigsling av skog for å få frem kirkens budskap. Ved å vigsle skogen som var planlagt for Viken industripark, ønsket hun å re-sakralisere skogen og vise hvordan den massive nedbyggingen av natur er vold mot skaperverket og det truede livet som noe hellig. Hvis kirkens skal tolke det som skjer teologisk, holder det ikke bare med sukkersøte ord, da må kirken bli mer aktivistisk.

Marion Grau, Tone Stangeland Kaufman, Carl Petter Opsahl og Inge Westly
redaktører for denne utgaven